שלום-עליכם

אַלעמען גלײַך (מײַן אױטאָפּיע)

[ערשטן טײל]

א

אַז גאָט האָט אַרױסגעטריבן אדם מיט חוהן פֿון גן-עדן און זײ האָבן זיך אָנגעהױבן פּרוכפּערן און מערן און אָנפּילן די ערד, איז זײערע קינדער און קינדס-קינדער געװאָרן ענג די װעלט און האָבן זיך נישט געקאָנט אײַנטײלן מיטן גוטס, װאָס איז זײ געבליבן בירושה פֿון זײערע עלטער-עלטער זײדעס, האָבן זײ זיך צעקראָכן איבער דער גאַנצער ערד, זיך אָפּגעשײדט אײנער פֿון דעם אַנדערן, פֿאַרפֿרעמט געװאָרן, אױסגעטראַכט זיך איטלעכער זײַן לשון, פֿאַרהײליקט איטלעכער זײַן גלױבן, פֿאַרגעסן, אַז זײ קומען אַלע פֿון אײן ייִחוס, און אָנגעהױבן האַלטן מלחמה אײנס מיטן אַנדערן, צונעמען אײנס בײַ דאָס אַנדערע דאָס פֿאַרמעגן -- און ס'איז געװאָרן אַ מישמאַש פֿון פֿאַרשײדענע מענטשן, מיט פֿאַרשײדענע לשונות, מיט פֿאַרשײדענע מנהגים, מיט פֿאַרשײדענע קלאַסן, שטאַרקע און שװאַכע, אָרעמע און רײַכע, האַרן און קנעכט, משרתים און בעלי-בתּים, פֿאַבריקאַנטן און אַרבעטער -- און אַזױ האָט זיך עס געצױגן אַ צײַט מיט יאָרן און מענטשן האָבן געמײנט, אַז אַזױ באַדאַרף עס זײַן.(1)

נאָר װאָס װײַטער װײַטער איז די װעלט געװאָרן קליגער און מענטשן האָבן אָנגעהױבן מומלען אױף דעם סדר-העולם, אָנגעהױבן שרײַען: פֿאַר װאָס קומט אײנעם גאָר, דעם אַנדערן גאָרניט? דער געשרײ איז געװאָרן װאָס װײַטער גרעסער און שטאַרקער און ס'איז דערפֿון אַרױס נאָך גרעסערע מחלוקתן און געשלעג. און ערשט נאָך דעם, אַז מענטשן האָבן זיך גוט אָנגעמאָרדעװעט, געגנוג אָנגערעדט, אָנגעשריִען, אױסגעגאָסן פּעסער מיט טינט, פֿאַרגאָסן טײַכן מיט טרערן און ימים בלוט, האָט מען אַרױסגעזען באַשײַמפּערלעך, אַז װײַטער קען עס אַזױ ניט זײַן. מען װעט זיך אַזױ לאַנג הרגענען, שלאָגן און עסן אײנס דאָס אַנדערע ביז עס װעט נישט בלײַבן קײן אײנציקער מענטש אױף דער ערד און עס װעט חלילה אונטערגײן, חרובֿ װערן די גאַנצע װעלט.

על כן איז געבליבן, מען זאָל אַוועקשרײַבן אַ פּאַפּיר, אַ געבעט-בריוו צום רבונו-של-עולם, ער זאָל זיך אַרײַנלייגן צווישן די מענטשן און מאַכן אַ שלום אויף דער וועלט.

ווי זשע געפינט מען אַזאַ מענטשן, וואָס זאָל זײַן אַ חשובֿ בײַ גאָט און זאָל קענען אַוועקשרײַבן צום רבונו-של עולם אַ פּאַפּיר? געוויינטלעך בײַ אונדז, בײַ די רויטע ייִדעלעך(2) ; וואָרעם ווו איז דאָ נאָך אַזאַ פֿאָלק, וואָס קען זאָגן אתּה-בחרתּנו מכּל העמים, דו האָסט אונדז אויסדערוויילט פֿון אַלע פֿעלקער, ווי מיר רויטע ייִדעלעך, וואָס אויף דער זײַט סמבתּיָן... און עס האָט זיך געפֿונען בײַ אונדז איינער אַ מענטש מיט אַ פּען, אַ כּתבֿא רבה, וואָס האָט זיך אונטערגענומען דאָס אַלצדינג פֿאָרלייגן פֿאַר גאָט, אויפֿשרײַבן דאָס אַלצדינג אויף פּאַפּיר, געוויינטלעך אויף לשון קדוש, נאָר אַזוי עס זאָל זײַן איין מאָל אַ פּאַפּיר!

אָנגעהויבן האָט זיך דאָס פּאַפּיר געוויינטלעך מיט אַ שבֿח והודיה, מיט אַ לויבעניש אין טאָג אַרײַן: "דו ביסט אַ גרויסער גאָט, אַ שטאַרקער גאָט, אַ מוראדיקער גאָט," ווי געוויינטלעך אַלע תּפֿילות הייבן זיך אָן ...

נאָך דעם איז געגאַנגען בײַ אים אַ באַשרײַבונג פֿון דער וועלט, וואָס פֿאַר אַ טײַערע וועלט, וואָס פֿאַר אַ שיינע, וואָס פֿאַר אַ ליכטיקע, וואָס פֿאַר אַ קלוגע וועלט דאָס איז!...

שיין, גרויסאַרטיק שיין האָט ער באַשריבן די וועלט, און נאָך דעם האָט ער זיך גענומען צום סאַמע רעכטן ענין פֿונעם פּאַפּיר, פֿונעם געבעט-בריוו.

און דער רעכטער ענין איז געווען דאָס, וואָס מענטשן זענען שוין אַלע ברוך-השם גענוג קלוג און געבילדעט און וואָלטן זיך געקאָנט אָפּלעבן גליקלעך מיט זייער זיבעציק יאָר אויף דער ערד.

איז אָבער דער חסרון, וואָס ניט אַלע זענען באַטיילט, נישט מיט ערד, נישט מיט ברויט, נישט מיט געלט.

אייענער האָט גאָר, דער אַנדערער -- גאָרניט.

איינער פֿאַרמאָגט בערג מיט געלט, מיליאַרדן, דער אַנדערער גייט אויס נאָך אַ פּרוטה, פֿאַרשטעלט זיך פֿאַר אַ בעטלער, ציט אויס די האַנט און וואַרט ביז עמעצער וועט זיך דערמאָנען אים אַרײַנוואַרפֿן אַן אַלטן אָפּגעריבענעם גראָשן.

איינער פֿליט אויף גומעלאַסטיקענע רעדלעך, באַצאָלט פֿאַר אַן אָנבײַסן ערגעץ מיט אַ יפֿהפֿיה אַ שאַנסאָנעטקע אַזוי פֿיל, וויפֿל דער אַנדערער ווינטשט זיך עס פֿאַרמאָגן זײַן אייגנס, כאָטש האַלב, כאָטש אַ צענט חלק!...

איינער גייט אַרום פּוסט-און-פּאַס און ווערט שיער ניט משוגע, ברענט געלט אויף דעם ליכט, און דער אַנדערער אַרבעט בײַ 40 גראַד היץ, גייט אָפּ מיט שווייס, לייגט אַוועק דאָס גאַנצע געזונט ביז ער פֿאַרדינט קוים אויף אַ בולקע.

און בכדי צו נעמען דעם רבונו-של-עולם מיט סטאַטיסטיקע, מיט חשבונות, כאַפּט ער אָן איינעם פֿון די גרעסטע קאַפּיטאַליסטן, עפּעס אַ געוויסן ראָקפֿעלער פֿון אַמעריקע, וואָס פֿאַרמאָגט נישט מער ווי פֿיר מיליאַרד קאַפּיטאַל און פֿאַרדינט נישט מער ווי צוויי הונדערט מיליאָן אַ יאָר, דאָס מאַכט אויס אַזוי גרויס ווי זיבן הונדערט טויזנט רובל אַ טאָג, און זײַן אַרבעטער, וואָס האָרעוועט מיטן בלוטיקן שווייס אויף אים זעכצן שעה אין מעת-לעת פֿאַר אָנדערהאַלבן קאַרבן, דאַרף אויסהאַלטן דערמיט אַ ווײַב מיט זעקס הונגעריקע, נאַקעטע און באָרוועסע קינדער מיט אַ קראַנקע מוטער ערגעץ אין פֿינסטערן, קאַלטן קעלער.

ווען דער דאָזיקער נאַרישער ראָקפֿעלער -- זאָגט דער שרײַבער פֿונעם פּאַפּיר -- ווען דער דאָזיקער ראָקפֿעלער כאַפּט זיך אויף אין אַ שיינעם פֿרימאָרגן און וויל זיך קויפֿן עולם-הבא און רופֿט צונויף אַ מיליאָן אָרעמע אַרבעטער און זאָגט זיי: ״נאַט אײַך, ברידער, לאָמיר זיך צעטיילן אַלע גלײַך!״ באַקומט דאָך יעדער אָרעמאַן אויף זײַן חלק נישט מער און נישט ווינציקער ווי פֿיר טויזנט קאַרבן!

ווי, ווי, וויפֿל ראָקפֿעלערס, וויפֿל וואַנדערבילדס, וויפֿל ראָטשילדס עס זענען פֿאַראַן אויף דער וועלט -- לאָזט אויס דער שרײַבער -- און קיינעם איז נאָך ביז אַהער ניט אײַנגעפֿאַלן אַזאַ געדאַנק! אדרבה, טאָמער דערהערן זיי, אַז אָרעמע-לײַט קרעכצן, אָרעמע-לײַט מומלען אויף זיי, אָרעמע-לײַט ציילן זייער פֿאַרמעגן, ווערן זיי אָנגעצונדן און צעבייזערן זיך: ״אַקיש! ניט אײַער עסק! איר דאַרפֿט אַרבעטן און זאָגן אַ דאַנק וואָס מען גיט אײַך אַרבעט!...״

און אַז סע מאַכט זיך בײַ דעם ראָקפֿעלער, בײַ דעם וואַנדערבילד, בײַ דעם ראָטשילד אַ שׂמחה, אַ יומא-דפגרא, וואַרפֿט ער אַרויס אַ ביינדל פֿאַר די מיליאָנען אָרעמע-לײַט און שרײַט אויף קולי-קולות און בלאָזט אין אַלע שופֿרות: ״איר זעט? דאָס האָב איך געשענקט צום טאָג פֿון מײַן געבאָרן...״

דאָס קען פֿאַרדריסן און דערפֿון נעמען זיך אַלע מחלוקתן מיט אַלע הריגות צווישן מענטשן...

בכן איז וואָס?

״בכן בעטן מיר דיך, אַלמעכטיקער גאָט, דער האַר פֿון אַלע הערשאַפֿטן, אינעם נאָמען פֿון אַלע הונדערטער מיליאָנען אָרעמע, פֿינצטערע, דערשלאָגענע, אויסגעהאָרעוועטע, קראַנקע אַרבעטער, דו זאָלסט זיך אַרײַנלייגן אין אַ שלום, זאָלסט זיך מטריח זײַן אַליין כּבֿיכול מיט דײַן כּבֿוד מאַכן אַ ריכטיקן חשבון, אײַנקאַסירן דאָס גאַנצע געלט פֿון דער וועלט און מאַכן אַ חלוקה צווישן אַלע מענטשן גלײַך, וועט אויפֿהערן זייער קנאה, שׂנאה, מחלוקתן, זידלערײַען מיט בלוט פֿאַרגיסן. און עס וועט ווערן שטיל און רויִק אויף דײַן וועלט, ווי אין פּסוק שטייט געשריבן ...״

געוויינטלעך האָט דער שרײַבער ניט געזשאַלעוועט קיין פּסוקים פֿון די הייליקע ספֿרים פֿון אַ מאָל און אויך פֿון די ביכער פֿון די
שפּעטערדיקע דורות מיט אַלע חכמים און גרויסע לײַט פֿון אַצינד, און דאָס פּאַפּיר האָט אָנגעהויבן גיין מיד ליד, און אַלע (אחוץ די נגידים, געוויינטלעך) האָבן דאָס פּאַפּיר אָפּגעחתמעט און מען האָט דאָס פּאַפּיר אַוועקגעשיקט גלײַך אַהין אַרויף צום בית-דין-של-מעלה.

ב.

און גאָט האָט צוגעהערט צו אונדזער געבעט און עס האָט זיך געלאָזט הערן, אַז מען האָט אַראָפּגעשיקט פֿון אויבן מאָדנע נפֿשות, אַזעלכע וואָס מען האָט זיי ביז אַהער ניט געזען, עפּעס האַלב מענטשן, האַלב מלאכים. דאָס הייסט, עסן עסן זיי ווי מענטשן, נאָר דאָס אַרויסזען מיטן רעדן מיטן באַנעמען זיך איז פֿון מלאכים. וווּהין זיי קומען אַרײַן ווערט ליכטיק אין אַלע ווינקלעך, שלום-ושלווה צווישן מענטשן. אויס קריג, אויס שׂנאה, און וואָס זיי זאָגן פֿאָלגט מען זיי, און וואָס זיי הייסן ווערט געטאָן. און הייסן הייסן זיי, מען זאָל צונויפֿטראָגן דאָס גאַנצע געלט פֿון דער וועלט אויף איין אָרט, גאָלד באַזונדער און זילבער באַזונדער און מינץ באַזונדער, קיינער זאָל ניט לאָזן בײַ זיך קיין פּרוטה של נחושת. און מערקווירדיק! קיינער האָט ניט געזאָגט קיין וואָרט, ניט איבערגעקערט די צונג, און מען האָט גענומען צונויפֿטראָגן דאָס פֿאַרמעגן, גאָלד און זילבער און קופּער, פּערל און דימענטן און בריליאַנטן, און שאַ, שטיל, אָן טומל, אָן ווערטער. דרײַ טעג מיט דרײַ נעכט האָט געדויערט דאָס אײַנקאַסירן פֿונעם געלט. מען האָט אָנגעשאָטן אַזעלכע קופּעס מיט גאָלד, אַז ס׳איז געווען אַ מורא צו קוקן. און מערקווירדיק! דאָס גאָלד איז געלעגן פֿראַנק און פֿרײַ, נישט איין שומר, נישט איין בלויזע שווערד. שטיל און רויִק האָט מען געטראָגן דאָס גוטס -- גאָלד באַזונדער, זילבער באַזונדער, און מינץ באַזונדער -- און אויפֿן פֿערטן טאָג אין דער פֿרי האָט זיך אָנגעכמאַרעט דער הימל, באַדעקט מיט שווערע שוואַרצע וואָלקנס, און אַ פּחד איז געפֿאַלן אויף אַלע מענטשן. אַ סך זענען צוגעפֿאַלן מיטן פּנים צו דער ערד, זיך געשלאָגן ״אשמנו״... און אַ סך זענען געשטאַנען און געקוקט: וואָס וועט דאָ זײַן? און פּלוצלינג האָט אויסגעבראָכן אַ שרעקלעכער דונער און אַ מוראדיקער בליץ האָט באַלײַכט דעם הימל פֿון איין עק ביזן אַנדערן עק, און מיר האָבן אַלע דערזען אַ מוראדיקע טאַבעלע פֿון פֿײַערדיקע ציפֿער אויפֿן הימל:

10,000 = 1,500,000,000 : 15,000,000,000,000

און מיר האָבן פֿאַרשטאַנען, אַז דאָס איז דער אמתער חשבון, אַז דאָס איז די אמתע חלוקה, אַז דאָס מאַכט צען טויזנט דאָלאַר אויף אַ

מענטשן. און עס האָט באַלד אַ בלאָז געטאָן אַן אַנדער ווינטל און האָט געטריבן די כמאַרעס, און דער הימל האָט זיך אָפּגערייניקט און איז געוואָרן לויטער ווי קרישטאָל, און די זון האָט אַראָפּגעקוקט און געשײַנט ווי גינגאָלד, און די לופֿט איז געוואָרן פֿריש, און די ערד איז געוואָרן יום-טובֿדיק, און די מענטשן זענען געוואָרן אַלע פֿריילעך און מונטער, די פּנימער האָבן געשײַנט, אָרעמע-לײַט האָבן זיך אַרומגענומען און געקושט, און איטלעכער איז זיך צוגעגאַנגען איינציקווײַז צום גאָלד, זיך אָפּגעציילט פּונקט זײַן חלק נאָכן צאָל פֿון זײַן הויסגעזינד ׃ אַ געזינדל פֿון פֿיר פּאַרשוין האָט גענומען פֿערציק טויזנט קאַרבן, אַ געזינדל פֿון אַכט פּאַרשוין האָט גענומען אַכציק טויזנט קאַרבן, איין מענטש אַליין האָט גענומען נאָר צען טויזנט קאַרבן. און מערקווירדיק! קיינער האָט נישט גענומען נישט מער נישט ווינציקער, און ביז אויף דער נאַכט האָט דער עולם צוגענומען דאָס גאַנצע געלט און מען איז זיך בשלום ובשלווה צעגאַנגען אַהיים לעבעדיק, פֿריילעך, געזונגען לידער און געלויבט גאָט פֿאַר זײַן ערלעכקייט און גערעכטיקייט, פֿאַר זײַן גרויס גנאָד און באַרמהאַרציקייט, וואָס ער האָט זיך סוף-כּל-סוף אַרומגעקוקט אויף די זינדיקע מענטשן און אויסגעלייזט די וועלט פֿון גרויסע אומגליקן, וואָס האָבן געקאָנט זײַן, נישט דערלאָזט, אַז די ערד זאָל חלילה חרובֿ ווערן איבער אַזאַ נאַרישקייט ווי געלט ... אַ גאַנצע נאַכט האָט מען געהוליעט, קלעזמער האָבן געשפּילט אין אַלע הײַזער, פֿלאַקערס האָבן געברענט אין אַלע גאַסן. ס׳איז געווען אַ שׂשׂון ו-שׂמחה,

ג׳.

אויף מאָרגן אין דער פֿרי -- איך בין נאָך געלעגן אין בעט -- הער איך מײַן ווײַבס ׃'voice' kol

-- ווּ ביסטו ערגעץ, מויד! טראָג אַרײַן וואַסער, הייץ אין אויוון, מויד!

נאָר מויד הײַנט מויד מאָרגן, נישטאָ קיין מויד! ווּ איז אַהינגעקומען די מויד! זי איז אַוועקגעגאַנגען נעכטן אויף דער נאַכט -- איז זי שוין מער צוריק נישט געקומען.

-- אַ פּאָטעפּאַלנאָסט פֿון אַ מויד! -- זאָגט מײַן ווײַב און פֿײַערט מיט

סכּנות-נפֿשות -- אָט וועסטו זען, אַז איך שאַף זי אָפּ! ... און אַזוי ווי זי רעדט, קומט אָן די מויד אָנגעטאָן שבתדיק, מיט אַ היטעלע און מיט אַ זאָנטיקל און קנאַקט ניסלעך.

אַ גוט יום-טובֿ דיר -- זאָגט צו איר מײַן ווײַב -- וואָס ביסטו עפּעס אַזוי אויסגעסטראָצלט, נשמה מײַנע?

-- איך בין געקומען אײַך זאָגן - מאַכט צו איר די מויד -- גאַנץ אויפֿגעלייגט ווי אַ כּלה -- איר זאָלט זיך זוכן אַן אַנדער מענטשן.

-- אַזוי, וואָס איז די מעשׂה?

-- די מעשׂה ... מיר זענען שוין איצטער ברוך-השם בעלי-בתּים גלײַך מיט אַלעמען. מיר זענען קיין עין הרע נײַן פּאַרשוין, האָט זיך אָנגענומען אויף אונדזער חלק נײַנציק טויזנט דאָלאַר.

-- זיי זענען רײַכער פֿון אונדז -- זאָג איך צו מײַן ווײַב שטילערהייט און מיר שטייען און קוקן איינס אויף דאָס אַנדערע אָן ווערטער.

-- איך האָב מורא, מײַן ווײַב, אַז הײַנטיקס מאָל וועסטו מוזן פּאַרקאַטשן, מחילה, די אַרבל און זיך מטריח זײַן אַליין אײַנהייצן אין אויוון.

אַ שיינע גדולה! אַלע בייזע ווייסטע חלומות...

... אַז מײַן ווײַב הייבט אָן באַטלען חלומות גיי איך דעמאָלט אַוועק פֿון דער היים. אַזוי בין איך מיך נוהג פֿון תּמיד אָן, און אַזוי האָב איך געטאָן אויך איצט.

אַרויסגעקומען אויף דער גאַס -- ס׳איז שטיל, יום-טובֿדיק! אין מאַרק די קלייטן זענען אַלע צו, מען זעט נישט אַ נפֿש. ״דער עולם שלאָפֿט נאָך -- טראַכט איך מיר -- רוט זיך אויס נאָכן נעכטיקן טאָג.״ איך הייב אויף די אויגן -- נחמיה דער הינקעדיקער פּאַפּיראָסניק לויפֿט הענדום-פּענדום, שפּרינגט אונטער אויף איין פֿיסל, און איך דערמאָן זיך, אַז ס׳איז מיר אויסגעגאַנגען פּאַפּיראָסן.

ווּהין איז, נחמיה? שטיי אַ ווײַלע!

-- איך האָב קיין צייַט ניט! -- מאַכט ער -- איך לויף אַהיים.

-- איין רגע! -- זאָג איך -- איך וויל באַשטעלן ביַי דיר אַ טויזנט פּאַפּיראָסן!

-- וואָסערע פּאַפּיראָסן? -- מאַכט ער מיר - וואָסערע לאָקשן?!(3) מייַן טאַטע האָט אַוועקגעטראָגן נאָר וואָס אין באַנק אַריַין אַ פּוטיקע, זאָגט איר מיר גאָר פּאַפּיראָסן.

"אַ שייגעץ קאָן! -- טראַכט איך מיר -- "קיין מאָל האָט מיט מיר נחמיה אַזוי ניט גערעדט."

-- איך באַדאַרף אָבער -- זאָג איך -- פּאַפּיראָסן! כאָטש אַ מאה פּאַפּיראָסן!

-- מילא וואָס איר באַדאַרפֿט - מאַכט ער צו מיר און אַנטלויפֿט מיטן קרומען פּיסל און מיך לאָזט ער שטיין ווי אַ נאַר אין מיטן מאַרק.

"הייַנטיקס מאָל וועל איך מוזן קויפֿן פֿאַרטיקע פּאַפּיראָסן"(4) -- טראַכט איך מיר און לאָז מיך גיין ווייַטער און דערזע כלאַוונע דעם שוסטער שטיין ביַי דער טיר פֿון זיַין שטיבל און עס וואַלגערן זיך די בעבעכעס.

כלאַוונע דער שוסטער איז אַ ייִד מיט אַן אויסגעפּליקט בערדל, מיט אַ צונויפֿגעצויגענער נאָז, וואָס פּיַיפֿט, און מיט שוואַרצע גראָבע פֿינגער.

-- וווּהין איז, רב כלאַוונע?

-- איך קלייב מיך אַריבער אין אַן אַנדער דירה -- זאָגט ער צו מיר און די נאָז פּיַיפֿט -- גענוג שוין צו זיצן דאָ אין עיִפּוש. לאָזן שוין אַנדערע אַ ביסל פֿאַרזוכן די וואַנצן, איך קאָן מיך שוין הייַנט, מיט גאָט'ס הילף, פֿאַרגינען אַ שענערע דירה.

-- גוט וואָס איך האָב אייַך דערזען, רב כלאַוונע, איך דאַרף טאַקע האָבן אַ פּאָר נייַע שטיוול. איר וועט זיך טאַקע מטריח זיַין אָט באַלד אַראָפּנעמען אַ מאָס אויף אַ פּאָר שטיוול.

-- שטיוול? -- מאַכט צו מיר כלאַוונע מיט אַ פֿײַף -- לאָזן אײַך שוין אַנדערע נייען שטיוול[.] מיט זעכציק טויזנט קאַרבן קיין עין הרע וועל איך מיר געפֿינען אַן אַנדער פּרנסה מן הסתּם. ווי מיינט איר? האַ?

דער געדאַנק, אַז כלאַוונע דער שוסטער איז אַ ייִד פֿון זעכציק טויזנט קאַרבן, געפֿעלט מיר זייער, אַז איך צעלאַך מיך און טראַכט מיר, אַז איך וועל שוין מוזן קויפֿן זיך גרייטע שטיוול אין קלייט, און איך לאָז מיך גיין ווײַטער און באַגעגן אַליק דעם שנײַדער מיט אַ שבתדיקער קאַפּאָטע און מיט אַ שפּאָגל נײַעם קאַשקעט אויפֿן קאָפּ, אויסגעצויגן ווי אַ סטרונע, און די קאַסאָקע אויגן זײַנע קוקן אויף מיר און שמייכלען.

-- גוט -- זאָג איך -- וואָס איך האָב דיך דערזען, אליק!

-- וואָס איז אַזוי דער גוטסקייט? -- מאַכט ער צו מיר מיט אַ שמייכל פֿון אַן עזות-פּנים.

איך האָב דיר געוואָלט בעטן, זאָלסט מוחל זײַן אַרײַנקומען הײַנט צו מיר נאָכן עסן.

-- וואָס וועל איך בײַ אײַך טאָן נאָכן עסן, אַ שטייגער כּדומה-למשל -- מאַכט ער צו מיר אַלץ מיט יענעם עזות-פּנים-שמייכל.

וואָס הייסט -- זאָג איך -- וואָס וועסטו בײַ מיר טאָן? איך וויל מיר באַשטעלן אַ נײַעם גאַרניטער, דאָס הייסט צוויי נײַע גאַרניטערס וויל איך מיר לאָזן מאַכן: איינעם פֿון טריקאָ, אַ ביסל אַ וואַרעמען, און דעם אַנדערן אַ גרינגן, פֿון וועלוועט, אויף די הייסע טעג.

-- נו, וואָס זשע געהער זיך דאָס אָן -- זאָגט ער -- מיט מיר?

נבֿהל-ונשתּומם בין איך געוואָרן פֿון אַזאַ ענטפֿער און האָב קיין וואָרט נישט געקאָנט מער אַרויסלאָזן. ער האָט אַ פּנים פֿאַרשטאַנען, אַז איך בין איבערראַשט. מאַכט ער צו מיר ווי אַ רעכטער עזות-פּנים:

-- וואָס זענט איר אַזוי אין גרימצאָרן? איך בין שוין הײַנט מיט גאָטס הילף אויס שנײַדער, אַ בעל-הבית גלײַך מיט אײַך. איך פֿאַרמאָג

הײַנט פֿופֿציק טויזנט קאַרבאָנים, איר פֿאַרשטייט צי נײן? נ' א' רו"כ.

און ער טוט זיך אַ פּאַטש מיט דער האַנט איבער דער זײַט-קעשענע און אַ קנאַק מיטן פֿינגער.

-- אַ פּאַלגע בלײַבט אַ פּאַלגע -- זאָג איך און לאָז מיך גיין אין מאַרק אַרײַן צווישן די קלייטן. ווער? וואָס? נישטאָ אַ הונט! פֿאַרשלאָגן טיר און טויער. זעלטן-זעלטן זעט מען לויפֿן עמעצן פֿאַרבײַ שטאַרק פֿאַרטראַסקעט. איטלעכער איז פֿאַרטראָגן מיט זיך, האָט נישט אין זינען קיינעם, ענטפֿערט אפֿילו נישט אויף קיין 'גוט מאָרגן'. פּלוצלינג טוט מיר עמעצער אַ זעץ אין פּלייצע. איך דריי מיך אויס צוריק -- רב מאיר בעל-מוח!

-- נו! -- מאַכט ער צו מיר וואָס האָט איר געפּועלט?

-- דאַנקען גאָט! -- זאָג איך -- אויס אָרעמע-לײַט, אויס נגידים, הײַנט זענען, ברוך-השם, אַלע גלײַך.

אַ גדולה אויף דער באָבע! -- מאַכט ער צו מיר און קוקט מיר מאָדנע אין די אויגן אַרײַן.

רב מאיר בעל-מוח איז אַ ייִד אַן אַלטער מיט אַ גרויסער גרויער באָרד און מיט אַ הויכן שטערן, און מען האַלט אים בײַ אונדז פֿאַר אַ פּלאַטשיקן, דאָס הייסט, אַ ביסל ניט איבערגעשפּיצט. און דערפֿאַר רופֿן מיר אים בײַ אונדז בעלאָשן סאַגענאָער 'בעל-מוח'. און דערצו האַלט ער זיך טאַקע אַ גאַנצע חקרן, אַ פֿילאָזאָף. ער איז אַ מענטש אַליין, אַן אַלמנה, אָן קינדער, און מען שאַצט אים פֿאַר אַ גרויסן עושר, אַריבער ש' אַלאָפֿעם. אַצינד, נאָך דער חלוקה, אַז ס'האָט זיך אָנגענומען אויף זײַן חילוק סאַכאַקל צען טויזנט, קומט אויס, אַז ער האָט קיין גוט געשעפֿט ניט געמאַכט, און דאָס געפֿעלט מיר טאַקע זייער און איך באַגעגן אים מיט אַ שמייכעלע.

-- אַיאָ -- מאַכט ער צו מיר און ווישט זיך דעם שווייס -- איר קווועלט, איר זענט, ברוך-השם, אַצינד אַלע נגידים און ס'איז אײַך גוט ווי די וועלט? זאָג איך אײַך, הערט איר, אַז איר זענט אַלע אויף צרות!

-- אויף צרות? -- זאָג איך -- וואָס איז די מעשׂה?

-- די מעשׂה איז, וואָס איר זענט בהמות. איר הייבט ניט אָן צו פֿאַרשטיין, וואָס מיט אײַך טוט זיך!

-- נאָר איר איינער -- זאָג איך -- זענט אַ חכם; ניט אומזיסט רופֿט מען אײַך 'בעל-מוח'.

-- איר מעגט מיך -- זאָגט ער -- רופֿן ווי איר ווילט אײַך, נאָר איך זאָג אײַך, אַז איר זענט בהמות! פֿערד! קעלבלעך!

דאָס האָט מיר שוין רעכט פֿאַרדראָסן -- אַ 'בעל-מוח' זאָל זיך אַוועקשטעלן זידלען, אָנרופֿן אַ גאַנצע וועלט מיטן נאָמען בהמות און פֿערד און קעלבלעך! און איך צעלאַך מיך גלײַך אים אין פּנים אַרײַן און גיי אַוועק פֿון אים.

-- פֿריידט זיך, פֿריידט זיך -- שרײַט ער מיר נאָך -- איר וועט חרטה האָבן! עס וועט אײַך אויספֿאַלן באָקאָם!

״אַלטער נאַר -- טראַכט איך מיר -- איך ווייס וואָס אײַך ברענט! סע פֿאַרדריסט אײַך, וואָס איך בין הײַנט רײַכער פֿון אײַך! איר זענט נישט איינער, פֿאַראַן אַ סך בײַ אונדז אַזעלכע נגידים ווי איר, וואָס האָבן געמיינט, אַז נאָר זיי קומט, אַז נאָר זיי באַדאַרפֿן האָבן געלט. אַן עק, אויס נגידים, אויס אָרעמע-לײַט, אויס מיוחסים.

איך קער מיך אום און גיי אַהיים.

ד.

-- וואָס וועט זײַן דער תּכלית? -- זאָג איך צו מײַן ווײַב נאָך דעם אַז מיר האָבןביידע נאָך אַ מאָל איבערגעציילט אונדזער מײַאָנטעק זיבעציק טויזנט קאַרבן, ווײַל מיר זענען קיין עיִן הרע זיבן, און גוט באַהאַלטן אין קאַסטן -- הייס כאָטש שטעלן דעם סאַמאָוואַר, וועלן מיר טרינקען טיי, עס כאַלעשט מיר דאָס האַרץ.

-- נאַפּשיקלאַד* וועמען זאָל איך הייסן? -- מאַכט צו מיר מײַן ווײַב --

דעם שמש פֿון דער שול? דו האָסט שוין פֿאַרגעסן אַ פּנים אַז די מויד האָט אונדז אַוועקגעוואָרפֿן און וויל שוין מער נישט דינען, און די קעכין אויך?

-- די קעכין אויך?

-- וואָס דען? אַלע האָבן דאָך גענומען פֿון דער חלוקה! אַלע (זענען) גלײַך מיוחתים!

-- ווייסטו וואָס? -- זאָג איך -- גיס דו אָן דעם סאַמאָוואַר און איך וועל אים צעבלאָזן.

-- נאָפּשיקלאַד מיט וואָס זאָל איך אים -- זאָגט זי - אָנגיסן? מיט אחרונים וואַסער, צי מיטן פֿאַריאָריקן שניי? אַז פֿון נעכטן אָן קוק איך נישט אָן דעם וואַסער-פֿירער אין די אויגן!

און אַזוי ווי מיר רעדן דערזע איך דורכן פֿענצטער נחמן בער דעם וואַסער-פֿירער פֿאָרן מיט אַ פֿאַס פֿונעם טײַך; לויף איך אַרויס צו אים מקבל-פּנים זײַן און וויל אים אָפּשטעלן.

-- רב נחמן בער! רב נחמן בער! זײַט זשע מוחל, שטעלט זיך אָפּ אַ ווײַלע, גיט אונדז אַ פּאָר עמער וואַסער!

-- וואַסער? אין טײַך איז פֿאַראַן גענוג! -- מאַכט ער צו מיר און קוקט אפֿילו נישט צו מיר אין ווינקל אַרײַן.

-- וואָס מאַכט איר חוזק, רב נחמן בער? מען דאַרף שטעלן דעם סאַמאָוואַר, נישטאָ אַ טראָפּפֿן וואַסער.

-- אַזוי? אָט צעקראַץ איך מיר די פּיאַטעס! -- מאַכט ער צו מיר גאַנץ ברייטלעך און מיט אַ געלעכטער -- אַז מען וויל וואַסער נעמט מען אַן עמער אַזוי ווי איך (דעם 'איך' ציט ער אויס אויף אַן אַרשין און מען איז זיך מטריח צום טײַך אַזוי ווי איך, און מען פֿאַרקאַטשעט די פּאָלעס אַזוי ווי איך!...

איך קען נחמן בער דעם וואַסער-פֿירער שוין עטלעכע און צוואַנציק יאָר, האָב איך אים נאָך קיין מאָל ניט געהערט רעדן מיט אַזאַ טאָן

און מיט אַזאַ ברייטקייט און מיט אַזאַ ניגון ווי איצט.

-- הערסטו? -- זאָג איך צו מײַן ווײַב -- ס'איז אַ מיאוסער עסק! מען באַדאַרף כאָטש גיין קריגן אַ בולקע. איך וועל אַ שפּרונג טאָן צום בעקער און דו זײַ זיך מטריח אין מאַרק אַרײַן נאָך פֿלייש.

געקומען צו שמוליק דעם בעקער, ער זיצט ניט ווײַט פֿון אונדז, און איך טרעף אים בײַם טיש מיט זײַן גאַנץ געזינדל. מען זיצט, מען טרינקט טיי און מען שוויצט.

-- אַ גוט מאָרגן, רב שמואל! -- זאָג איך צו אים.

-- אַ גוט מאָרגן, אַ גוט יאָר. וואָס וועט איר עפּעס זאָגן גוטס? -- מאַכט ער צו מיר עפּעס זייער אויפֿגעלייגט און בעט מיר אפֿילו ניט זיצן.

-- איך האָב אײַך געוואָלט בעטן -- זאָג איך -- אַ פּאָר בולקעס, אָדער קוילעטשלעך געפֿלאָכטענע.

-- האָט קיין פֿאַראיבל ניט -- מאַכט ער צו מיר און ווישט זיך דעם שווייס מיט אַ יום-טובֿדיקער פֿאַטשיילע. -- בולקעס האָב איך פֿון מײַנט וועגן.

-- וואָס הייסט פֿון אײַערט וועגן?

-- אָט דאָס הייסט -- זאָגט ער -- אירווילט בולקעס? באַקט.

-- איך וועל אײַך גוט באַצאָלן -- פּרוּוו איך מיך אונטערקויפֿן מיט געלט.

-- טאַקע -- מאַכט ער צו מיר מיט אַ שמייכעלע -- איר וועט מיר גוט באַצאָלן? אפֿשר וועל איך אײַך גוט באַצאָלן און באַקט איר מיר בולקעס?

-- ברוגז -- זאָג איך -- באַדאַרף מען דאָ ניט זײַן. דערווײַל זענט איר דאָך אַ בעקער, און בײַ אַ בעקער קויפֿט מען בולקעס ...

-- ס'איז אַלץ געווען אַ מאָל! מאַכט ער צו מיר מיט אַ שמייכעלע פֿון אַ שטאָט-בעל-הבית שבת נאָכן עסן און גלעט זיך די באָרד -- אַ מאָל בין איך געווען אַ בעקער און הײַנט בין איך אויס בעקער, אַדיע! לאָזט דאָרטן גריסן אײַער ווײַב.

איך זאָל ניט מורא האָבן פֿאַר קיין פּעטש, וואָלט איך זיך אָפּגערעכנט מיטן דאָזיקן בעקער, דעם גראָבן יונגאַטש, ער זאָל מיר האָבן צו געדענקען! נאָר ווי פּאַסט דאָס פֿאַר מיר, אַ נגיד פֿון זיבעציק טויזנט קאַרבן און אַ טאַטנס קינד דערצו זאָל זיך אַוועקשטעלן אויסטײַנען מיט אַ בעל-מלאכה אַ בעקער? און איך טו אַ קלאַפּ מיט דער טיר און גיי אַהיים.